

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Pykäläteksti selkiyttää kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa.

Perustelutekstin mukaisesti olennaista on suojelutehtävästä vastaavien aikuisten tietoisuus.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Asiakasmäärän mitoituksella voidaan odottaa olevan positiivisia vaikutuksia asiakastyön laadulle sekä sosiaalityöntekijöiden työssä jaksamiselle. Se voi myös lisätä kiinnostusta työskennellä kunnan sosiaalipalveluissa. Toisaalta pelkkä asiakasmäärä ei kuvaa lastensuojelun sosiaalityöntekijän työn kuormittavuutta ja vaativuutta.

Haasteena tulee olemaan sosiaalityöntekijöiden rekrytointi, vaikka virkapohjia olisikin riittävästi. Yhdistettynä kunta-alan eläkepoistumaan, asiakasmäärän mitoitus tulee tarkoittamaan koulutuspaikkojen lisäämisen tarvetta sekä sen huomioimista, että rekrytoinnin onnistumisessa on suuria alueellisia eroja.

Asiakasmäärä on myös suuri suhteessa systemisen työtöten käyttämiseen.

Toisaalla säädetään perhesosiaalityön roolista ja velvoitteista. Uudistuksen yhteydessä tulisi arvioida ja huomioida riittävä perhesosiaalityön resurssi.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Terveydenhuollon ammattihenkilölle säädettävä velvollisuus perustella kirjallisesti arvionsa siitä, ettei lapsi ole terveydenhuollon keinoin autettavissa, on hyvä täsmennys ja toivottavasti edistää pykälän tavoitetta.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

Säädöksellä täsmennetään ja selkiytetään voimassa olevaa lainsäädäntöä. Se ohjaa huolelliseen palvelutarpeen arvioon ja ensisijaisten palvelujen käyttämisen arviointiin riippumatta perheen tilanteen vaikeudesta ja ongelmien moninaisuudesta. Palvelutarpeen arviointi on itsessään interventio.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Sääntelyllä vähennetään kuntakohtaisia eroja asiakkuuden päättymisen arvioinnista ja kirjaamisesta.

Asiakkaan sääntely on erityisen hyvä.

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Tehostettu avohuollon tukitoimi on huomattavasti parempi ja selkeämpi ilmaisu kuin kiireellinen avohuollon tukitoimi.

Lapsen ja perheen tilanteen mukaan yksilöllisesti suunniteltu ja kotiloissa toteutettu moniammatillinen kuntouttava tuki voi olla erittäin tehokasta. Säännöksen toteuttaminen haastaa luovaan ja hyvin yksilölliseen, lapsen ja perheen tilanteesta lähtevään palvelun toteuttamiseen.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Pykälän sääntely täsmentää sijaishuoltopaikan valintaa korostamalla sijaishuoltopaikan valintaa suhteessa huostaanoton perusteisiin.

Arjen realiteetti on, että sopivaa sijaishuoltopaikka on vaikea löytää. Kunnilla on hyvin erilaiset mahdollisuudet järjestää lapsen tilanne, mikäli hän joutuisi odottamaan sopivaa sijaishuoltopaikkaa. Sosiaalityöntekijällä on nykytilanteessa liian vähän keinoja arvioida sijaishuoltopaikan sopivuutta. Tilanteen korjaaminen edellyttäisi yhteismitallista sijaishuoltopaikkojen arviointia.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Säännöksessä täsmennetään opetuksen järjestäjän sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuita. Oppivelvollisuuden laajentaminen sekä toisen asteen maksuttomuus voivat vähentää syrjäytymistä ja tukea erityisesti sijaishuollossa olevien lasten sivistyksellisten oikeuksien toteutumista. Parhaimmillaan säännös voisi edistää erilaisten oppijoiden opiskelumahdollisuuksien monipuolista kehittämistä.

Toisen asteen maksuttomuuden määrittelyä tulisi täsmentää. Edellyttääkö maksuttomuus toisen asteen opintojen aloittamista välittömästi perusopetuksen jälkeen, millaiset katkokset ja keskeytykset ovat hyväksyttäviä maksuttomuuden suhteeseen, miten se suhteutuu jälkihuollon säännöksiin?

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Toivottavaa on, että vaativan lastensuojelun määrittelyllä selkiytetään sijaishuoltopaikkojen vastaavuutta lasten palvelutarpeeseen. Moniammatillisen erityisosaamisen edellyttäminen ja turvaaminen voivat paremmin toteutua, kun vaativa sijaishuolto on määritelty.

Miten turvataan palvelujen saatavuus koko maassa ja miten OT keskustoiminta määrittyy kokonaisuudessa?

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

-

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Erityisen haasteellisessa ja haavoittavassa tilanteessa olevien lasten kohdalla nykyiset jaksot ovat liian lyhyet.

Jakson pidentämisellä voidaan katkaista lasta vahingoittava kierre ja riittävästi rakentaa toisenlaisia toimintatapoja.

Jaksojen pidentäminen saattaa lisätä eho paikkojen tarvetta.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enemmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Erityisen huolenpidon jaksoa käytetään tilanteessa, jossa lapsen turvallisuus ja terveys ovat erittäin vakavassa vaarassa, jolloin käytännössä koskaan 30 vrk:n jakso ei ole riittävä. Mahdollisuus tehdä heti päätös enintään 90 vrk:n jaksosta on erittäin hyvä, se rauhoittaa tilanteen ja antaa paremmat edellytykset työskentelylle.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

Erityisen huolenpidon toteuttaminen edellyttää vahvaa ammatillista osaamista ja työ haastaa sekä henkilöstön osaamista että asennetta.

Erityisosaamisen tarve tulee huomioida koulutuksessa, perehdyttämisessä ja täydennyskoulutuksessa.

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Erityistä huolenpitoa voitaisiin toteuttaa lapsen sijaishuoltopaikassa ilman sijaishuoltopaikan muutosta. Jakson jälkeen tarvittavat tukitoimet voitaisiin suunnitella ja toteuttaa saumattomasti ja lapselle tutussa ympäristössä.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

-

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Yhteydenpidon rajoittamispäätös tulee tehdä, mikäli yhteydenpidosta ei voida sopia.

Säännös selkiyttää, kuka tekee päätöksen missäkin tilanteessa.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

Säännös on selkeä.

66 § Henkilöntarkastus

Käytännön tilanteeseen jää ymmärrettävästi edelleen tulkinnan varaa. Tämä säännös vaatii perehdyttämistä ja henkilöstön osaamisen lisäämistä.

68 § Kiinnipitäminen

4 a §:n 2 mom näkökulmasta kiinnipitämisen edellytyksiä on selkiytetty ja täsmennetty.

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

Liikkumisvapauden rajoittamisen säännös on merkittävästi selkeämpi. Liikkumisvapauden rajoittamisen arviointi suhteessa huostaanoton perusteisiin antaa tukea asian ratkaisemiseen.

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamista koskeva säännös on täsmällisempi.

Henkilöntarkastuksen toteuttaminen autossa tai sen välittömässä läheisyydessä voi käytännössä olla hyvin vaikea toteuttaa tai ainakin siihen sisältyy lasta alistavia elementtejä.

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

Erityisen huolenpidon aikana on varsin tavallista, että yhteydenpitoa on tarpeen rajoittaa henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei kyetä yksilöimään.

Kun erityinen huolenpito ei itsessään ole rajoitustoimenpide ja tavoitteena on lapselle vaarallisen kierteen katkaisu sekä kuntoutus, rajoitustoimenpiteistä säätäminen ja niiden erottaminen kasvatuksellisista keinoista on välttämätöntä ja selkeästi kirjattu.

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

Lapsen yhteydenpito haitallisen käyttäytymisen mahdollistaviin ja niitä edistäviin tahoihin voidaan rajata.

Olennaista on tilanteen pysäyttäminen ja riittävän pitkä kuntoutus sekä jatkotuen suunnittelu.

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

Kuljetuksen turvaamiseksi mahdollistetut toimenpiteet ovat käytännössä haasteellisia toteuttaa ja ne edellyttävät riittäviä henkilöstöresursseja.

Lapsen palauttamiseen tarvittavan henkilöstöressin järjestäminen on todennäköisesti suurimmalle osalle laitoksia haasteellista ja edellyttää erityisjärjestelyjä. Sinänsä on lapsen edun mukaista, että tutut henkilöt vastaavat laitokseen palauttamisesta.

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

Sosiaalityöntekijälle säädetty velvoite aluehallintovirastolle ilmoittamisesta lisää täytäntöönpanon valvontaa.

Sijaishuoltopaikalle jää edelleen vastuu viipymättä ilmoittamisesta, mihin sisältyy vaihteluväliä.

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisveloitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Velvoite toimittaa rajoitustoimenpiteitä koskeva kirjaus kuukausittain aluehallintovirastoon lisää rajoitustoimenpiteiden valvontaa. Asiaan vaikuttavat luonnollisesti toimenpiteet, mikäli valvonta laiminlyödään. Sosiaalityöntekijälle tulee parempi mahdollisuus reagoida toistuvaan rajoitustoimenpiteiden käyttämiseen.

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

On perusteltua erotella alaikäisen ja täysi-ikäisen jälkihuollon sisältöä.

Myös jälkihuollon valmistelua koskeva täsmennys on hyvä.

Sijaishuoltopaikkojen valmiudet jälkihuollon valmisteluun vaihtelevat merkittävästi.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

Vaativan sijaishuollon yksilökohtainen määrittely voi olla haasteellista, vaikka vaativa sijaishuolto sinänsä olisi määritelty.

Kokonaisuuden resursointi siten, että se on kattava ja vastaa tarpeeseen kunnasta riippumatta, vaatii huolellista suunnittelua.

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Kojo Raija
Äänekosken kaupunki - Perusturva, sosiaalityö